

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING BILIM, KO'NIKMA VA MALAKALARINI SHAKLLANTIRISH XUSUSIYATLARI

Ismoiljonova Ruxsora Eldor qizi

Namangan davlat pedagogika institute Pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Jo'rayeva Turg'unoy Umarjonovna

Boshlang'ich ta'lim innovatsiyalari kafedrasida katta o'qituvchisi (PHD)

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirish jarayonining pedagogik-psixologik xususiyatlari yoritilgan. Shuningdek, o'quvchilarning yosh xususiyatlari, ta'lim metodlari, innovatsion yondashuvlar va samarali o'qitish usullari tahlil qilingan. Maqola boshlang'ich ta'lim tizimini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, bilim, ko'nikma, malaka, pedagogika, o'qitish metodlari, rivojlanish.

Аннотация: В данной статье освещаются педагогико-психологические особенности процесса формирования знаний, умений и навыков у учащихся начальных классов. Также анализируются возрастные особенности учащихся, методы обучения, инновационные подходы и эффективные способы преподавания. Статья направлена на совершенствование системы начального образования.

Ключевые слова: начальное образование, знания, умения, навыки, педагогика, методы обучения, развитие.

Abstract: This article highlights the pedagogical and psychological characteristics of the process of forming knowledge, skills, and abilities in primary school students. It also analyzes students' age characteristics, teaching methods, innovative approaches, and effective instructional strategies. The article contributes to the improvement of the primary education system.

Keywords: primary education, knowledge, skills, abilities, pedagogy, teaching methods, development.

KIRISH

Boshlang'ich ta'lim tizimi uzluksiz ta'limning eng muhim bosqichlaridan biri hisoblanadi. Aynan shu davrda o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishi shakllanadi, mustaqil fikrlash ko'nikmalari rivojlanadi va ularning keyingi ta'lim bosqichlariga tayyorgarligi ta'minlanadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirish jarayoni murakkab pedagogik jarayon bo'lib, o'qituvchidan yuqori kasbiy mahorat, sabr-toqat va zamonaviy yondashuvlarni talab qiladi.

Boshlang'ich ta'lim umumiy o'rta ta'limning poydevori hisoblanadi. Ushbu bosqichda o'quvchilar: o'qish, yozish va hisoblashni o'rganadilar, nutq madaniyati rivojlanadi, ijtimoiy hayotga moslashadilar.

Boshlang'ich ta'limning asosiy vazifasi — har tomonlama rivojlangan barkamol shaxsni shakllantirishdir. Inson faoliyati va shaxsning rivojlanishi asosan uch asosiy unsur — bilim, ko'nikma va malaka orqali amalga oshadi. Ushbu tushunchalar pedagogika, psixologiya va kasbiy ta'limda markaziy ahamiyatga ega. Har bir inson avvalo bilimga ega bo'lib, keyinchalik uni amaliyotda qo'llash orqali ko'nikmalarini rivojlantiradi va oxir-oqibat malakaga erishadi.

ASOSIY QISM

Bilim — bu insonning tabiat, jamiyat va voqelik haqida to'plagan ma'lumotlari, tasavvurlari hamda ularning tafakkurda aks etishidir. U amaliyotda tekshirilgan, mantiqan asoslangan va tushunchalar orqali ifodalangan tajriba hisoblanadi. Bilimning asosiy xususiyati — u nazariy va umumiy xarakterga ega bo'lib, amaliy faoliyatni boshlash uchun poydevor vazifasini bajaradi.

Ko'nikma faoliyatning maqsadi va sharoitlariga mutanosib ravishda harakatni muvaffaqiyatli bajarish usullaridir. Ko'nikma dastlab nazariy bilimni tushunish va uni amalda qanday qo'llashni bilishdan boshlanadi. Doimiy mashq qilish, takrorlash va amaliy harakatlar orqali bilim ko'nikmaga aylanadi. Bilimlarni aniq vaziyatlarda va turli sharoitlarda muvaffaqiyatli qo'llash orqali ko'nikma mustahkamlanadi. Ko'nikma — bu insonning o'zlashtirgan bilimlarini amaliy faoliyatda, muayyan maqsad va sharoitlarda qo'llay olish qobiliyatidir.

Malaka — bu biror-bir faoliyatni yoki ishni yuqori darajada, tez va aniq bajarish uchun egallangan ko'nikma va tajribadir. Bu tushuncha o'z ichiga bilimni amaliyotda qo'llay olish qobiliyatini oladi. Malaka nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham o'z ichiga oladi. Malaka insonning kasbiy va amaliy faoliyatida muvaffaqiyatga erishishida muhim omildir. Ushbu uch tushuncha bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, ular birgalikda o'quvchining kompetentligini belgilaydi. Shuning uchun dars jarayonida ko'rgazmalilik, o'yin usullari va interaktiv metodlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Boshlang'ich sinflarda bilim berish quyidagi metodlar orqali amalga oshiriladi: tushuntirish, suhbat, ko'rgazmali metod, amaliy mashg'ulotlar.

Shuningdek, zamonaviy metodlardan biri bumerang metodidan foydalanish o'quvchilarning faolligini oshiradi.

Bumerang Metodi:

Bu metod o'quvchilarga yoki ishtirokchilarga biror savol, muammo yoki vazifani berib, ularni javob yoki yechimni o'zlari topishga yo'naltiradi, so'ngra ular o'z natijasini guruh bilan baham ko'radi. Uning asosiy xususiyatlari quyidagilarni o'z ichiga oladi. O'quvchi faolligi yuqori bo'ladi, kritik fikrlashni rivojlantiradi, guruhda muhokama qilish, kognitiv yukni bosqichma-bosqich o'zlashtirish imkonini beradi. Qo'llanilishi esa muammoli vaziyatlarni tahlil qilish fikrlarni birlashtirish va guruh fikrini shakllantirish. Birinchi bosqichda oddiyroq bo'lsa, keyingi bosqichlarda murakkabroq tushuntiriladi.

Bugungi kunda ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalar keng qo'llanilmoqda: axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT), interaktiv metodlar, muammoli ta'lim. Bu texnologiyalar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi va dars samaradorligini oshiradi.

Ta'lim jarayonining samaradorligi o'qituvchi va o'quvchi hamkorligiga bog'liq. O'qituvchi yo'naltiruvchi, tashkilotchi va motivator bo'ladi.

O'quvchi esa faol ishtirokchi, izlanish olib boruvchi va mustaqil fikrlovchi bo'lishi kerak. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish jarayoni juda muhim va bir vaqtning o'zida murakkab jarayon. Ular hali dunyoni va atrofdagi narsalarni faqat kuzatish va tajriba qilish orqali tushunishga harakat qiladilar. Shu sababli, bilim berishda asosiy e'tibor nafaqat faktlarni yodlashga, balki o'quvchining ularni hayotiy vaziyatlarda ishlata olishiga qaratiladi.

Ko'nikmalarni shakllantirish jarayonida bolalar harakat, muloqot, o'yin va oddiy amaliy mashqlar orqali o'rganadilar. Masalan, ular raqamlarni sanashni o'rganayotganda, shunchaki kitobdagi misollarni emas, balki kundalik hayotdagi misollarni ham ishlatish orqali bu bilimni mustahkamlaydi.

Malakalarni rivojlantirish esa, o'quvchi o'z bilimini va ko'nikmalarini doimiy ravishda qo'llay olishi, muammolarni mustaqil yechishi va o'z fikrini ifodalay olishi bilan bog'liq. Shu bois, boshlang'ich sinfda o'quvchini faol, qiziqish uyg'otadigan va tajriba asosida o'qitish juda muhim. Umuman olganda, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish jarayoni nafaqat ma'lumot berish, balki ularni mustaqil fikrlashga, izlanishga va o'z tajribasidan foydalanishga o'rgatish demakdir. Bu jarayon shaxsning kelajakdagi ta'limiga poydevor bo'lib xizmat qiladi. Hozirgi kunda ta'lim sohasida katta yutuqlariga erishish uchun boshqa davlat ta'lim tizimlari o'rganilyapti. Masalan: Singapur, Finlandiya kabi davlatlarning ta'lim tizimlari kiritildi. O'quvchilarning bilimini mustahkamlash va sinovdan o'tkazish uchun xalqaro baholash dasturlari ham o'z natijasini ko'rsatmoqda. Masalan, PIRLS, TIMSS, Kahoot, Quizizz va boshqalar. Aynan bunday dasturlardan biri PIRLS- Progress in International Reading Literacy Study xalqaro baholashdir. Bu dasturda turli mamlakatlarda boshlang'ich sinfda tahsil oluvchi o'quvchilarning matnni o'qish va tushunish darajalari sifati baholanadi.

XULOSA

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim, malaka va ko'nikmalarini shakllantirish ta'lim jarayonining asosiy vazifalaridan biridir. Ushbu jarayon samarali tashkil etilganda, o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik va hayotiy ko'nikmalar shakllanadi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar, innovatsion texnologiyalar va o'qituvchining kasbiy mahorati ushbu jarayonning muvaffaqiyatini ta'minlaydi.

Bu yosh davrida bolalar faol, qiziquvchan va taqlid qilishga moyil bo'lib, ular orqali berilgan bilimlarni tez qabul qiladi. Shu sababli ta'lim jarayonida ko'rgazmalilik, amaliy mashg'ulotlar, o'yin elementlari va interfaol metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Boshlang'ich ta'lim bosqichida bilim berish faqat nazariy ma'lumotlarni yetkazish bilan cheklanib qolmasligi kerak. O'quvchilarda olingan bilimlarni amalda qo'llay olish, mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish kabi malaka va ko'nikmalarni shakllantirish ustuvor vazifa hisoblanadi. Bu jarayonda o'qituvchi rahbar, yo'naltiruvchi va motivator sifatida faol ishtirok etadi.

Shuningdek, har bir o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga olish, ularning qiziqish va qobiliyatlarini rivojlantirish ta'lim samaradorligini oshiradi. Bilim, malaka va ko'nikmalar uzviy bog'liq holda rivojlanib, o'quvchining shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Natijada, boshlang'ich sinfdagi to'g'ri tashkil etilgan ta'lim-tarbiya jarayoni o'quvchilarning keyingi bosqichlardagi muvaffaqiyatli o'qishi uchun mustahkam poydevor yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Z. Nishanova, G. Alimova. "Bolalar psixologiyasi va uni o'qitish metodikasi" — Toshkent: "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati", 2006.
2. E. G'oziyev. "Psixologiya (Ontogenez psixologiyasi)" — Toshkent: "Noshir", 2010.
3. Ibragimov X.I., Abdullayeva Sh.A. Pedagogika nazariyasi (Oliy o'quv yurtlari uchun darslik). – T.: «Fan va texnologiya», 2008. – 288 b.
(BKM shakllanishining didaktik tamoyillari uchun foydali).
4. Mavlonova R., To'rayeva O., Xoliqberdiyev K. Pedagogika (Oliy o'quv yurtlari uchun darslik). – T.: «O'qituvchi», 2010. – 582 b.
(Ta'lim metodlari va o'quvchilar faoliyatini tashkil etish bo'limlari mavjud).
5. Ro'ziyeva D., Tolipov o'. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – T.: «Innovatsiya-ziyo», 2019. – 200 b.
(Bilimni ko'nikmaga aylantirishning zamonaviy metodlari yoritilgan).

6. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish. – T.: «Fan va texnologiya», 2008. – 132 b.

7. <http://journalss.org/index.php/ks/article/download/20314/19559>.

8. <https://cyberleninka.ru/article/n/boshlang-ich-sinf-o-quvchilarida-jamoaviy-ishlash-konikmasini-shakllantirish-orqali-tarbiyalash-yo-llari>

9. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=Z3KCkAIAAAAJ&citation_for_view=Z3KCkAIAAAAJ:UeHWp8X0CEIC

10. <https://cyberleninka.ru/article/n/boshlang-ich-sinf-o-quvchilari-uchun-axloqiy-tarbiyaning-mazmuni-va-mohiyati>.

